

Türkiye Eğitim Dergisi

(2022) Cilt 7, Sayı 1, s. 229-248

Türk Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Öğütlerin İncelenmesi: Kuşaklar Arası Bir Bakış¹

Sinem Nur AYHAN²
Ali Fuat ARICI³

Özet

Toplumların ihtiva ettiği geleneksel unsurlar, kültürün bir parçası hâlini alarak farklı şekillerde yansıma bulmaktadır. İlk uygarlıklardan bu yana süregelen öğüt geleneği bunun bir temsilidir. Başlarda uygarlıkların toprak üzerindeki devamlılığını sağlamak adına babaların oğullarına öğütlemesiyle kendini gösteren mefhum, zamanla birçok toplumun kültürel unsuru hâline gelerek Türk kültüründe de belirlemeye başlamış; "siyasetname", "pendname" gibi türlerle yaygınlaşmıştır. Buna binaen çocuk edebiyatı eserlerinde de insan ilişkilerinin bir unsuru olarak öğüt vermeye rastlanmaktadır. Bu çalışmada; 1980 öncesi, 1980-2000 arası ve 2000 sonrası dönem kapsamında yayımlanmış beşer adet yerli çocuk kitabı incelemeye tabi tutulmuştur. Belirli ölçütler doğrultusunda öğütlerin sunuluş biçiminin tespitinin amaçlandığı çalışma, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasıyla yapılandırılmıştır. Ölçüt örnekleme yöntemiyle belirlenen kitaplar, doküman incelemesinden elde edilen verilerin devamında tümevarımsal yaklaşıma göre incelenmiştir. Söz konusu veriler, kategoriler hâlinde tasniflenerek betimsel analiz yoluyla betimlenmiş ve yorumlanmıştır. Son olarak Simple Concordance 4.0.9 programı aracılığıyla, tespit edilmiş öğütlerin belirli ölçütler bakımından sıklığı ortaya çıkarılmıştır. Araştırma neticesinde eserlerde, 171 farklı öğüde ulaşılmış; öğütlerin sunuluş biçimi yönünden farklı kategoriler tespit edilmiştir. Bu kapsamda, üç kuşak şumulünde incelenen eserlerde öğütlerin sunuluş biçiminin benzerlik ve farklılık göstermesine mukabil bilhassa 2000 sonrası dönem kapsamında incelenen eserlerin, 1980 öncesi dönem kapsamında incelenen eserlerden belirgin olarak farklılık teşkil ettiği saptanmıştır.

Anahtar Kelimeler

Çocuk edebiyatı
Öğüt
Kuşaklar arası
Roman

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 31.05.2022
Kabul Tarihi: 16.06.2022
Elektronik Yayım Tarihi: 29.06.2022

DOI: 11..11111/ted.xx

¹ Bu makale, Yıldız Teknik Üniversitesinde yürütülmüş olan "Türk Çocuk Edebiyatı Eserlerinde Öğütlerin İncelenmesi: Kuşaklar Arası Bir Bakış" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, İstanbul, Türkiye, sinemayhan2@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3888-0077

³ Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, İstanbul, Türkiye, afarici@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0980-0824

Examination of Advice in Turkish Children's Literature: An Intergenerational Analysis

Sinem Nur AYHAN¹Ali Fuat ARICI²

Abstract

Traditional elements of societies become a part of culture and reflect in different ways. The tradition of advice that has been going on since the first civilizations is a representation of this. The notion, which was initially manifested by fathers' advice to their sons in order to ensure the continuity of civilizations on the land, became a cultural element of many societies over time and began to show itself in Turkish culture; it has become widespread with genres such as "siyasetname", "pendname". Therefore, it is found in the works of children's literature to give advice as an element of human relations. In this study; five domestic children's books published in the period before 1980, between 1980-2000 and after 2000 were examined. The study, which aimed to determine the way of presentation of advice in line with certain criteria, was structured with a case study from qualitative research methods. The books, which were determined by the criterion sample method, were examined according to the inductive approach in the continuation of the data obtained from the document analysis. The aforementioned data were classified into categories and described and interpreted through descriptive analysis. Finally, through the Simple Concordance 4.0.9 program, the frequency of the identified advice in terms of certain criteria was revealed. As a result of the research, 171 different advices were reached in the works. Different categories have been identified in terms of the way the advice is presented. In this context, it has been found that the way of presenting the advices in the works examined within the scope of three generations is similar and different. In particular, it has been determined that the works examined within the scope of the post-2000 period are significantly different from the works examined within the scope of the pre-1980 period.

Keywords

Children's literature

Advice

Intergenerational

Novel

About Article

Sending Date: 31.05.2022

Acceptance Date: 16.06.2022

Electronic Issue Date: 29.06.2022

DOI: 11..11111/ted.xx

GİRİŞ

Okurda estetik zevk meydana getirme işlevi gören "edebiyat"ın, literatürde pek çok tanımı yer almaktadır. Güncel Türkçe Sözlük tarafından "olay, düşünce, duygu ve hayallerin

¹ Yüksek Lisans Öğrencisi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, İstanbul, Türkiye, sinemayhan2@gmail.com, ORCID: 0000-0003-3888-0077

² Prof. Dr., Yıldız Teknik Üniversitesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, İstanbul, Türkiye, afarici@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0980-0824

dil aracılığıyla sözlü veya yazılı olarak biçimlendirilmesi sanatı, yazın¹ ifadesiyle tanımlanan mefhumun amacı, Şirin'e (2016) göre mutlak ölçütlerle tespit edilememektedir. Bunun gibi edebiyatın bir uzantısını teşkil eden "çocuk edebiyatı"nın da mutlak amaçları olmamakla birlikte mezkûr edebiyatın bazı temel ilkeleri içermesi gerekmektedir. Söz gelimi "edebiyat, çocuk dünyasında yetişkinlerden farklı olarak zevk duyma ve beğeni kavramlarını oluşturmaya çalışmalıdır" (Arıcı, 2018).

Gelişme çağındaki çocukların duygu ve düşünce dünyasına, anlama ve kavrama becerilerine seslenen edebiyat (Şimşek T. , 2014) olan "çocuk edebiyatı"nın doğrudan öğretici bir anlayış içermemesi gerekliliği, temel ilkelerin başlarında yer almaktadır. Nitekim Özdem (2017) hiçbir yazarın, eserini çocukları yola sokmak, terbiye etmek adına kaleme almadığını savunmaktadır. Oysa literatürden hareketle (Oktay, 2001; Hergüner, 2004; Stebler Çavuş, 2007; Kökçü, 2015; Kaya, 2019), Tanzimat'tan Meşrutiyet'e ve Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e dek verilen çocuk edebiyatı eserlerinin tam manasıyla bu gayeyle kaleme alındığı görülmektedir. Literatürde ekseriyetle mezkûr dönemler kapsamında, çocuk şiirlerine yönelik ve belirli şairler açısından çalışılan araştırmaların bulunduğu dikkati çekmektedir. Bu araştırmalarda, ilgili dönemlerde yayımlanan çocuk edebiyatı eserlerinin didaktik bir üslupla kaleme alındığı, öğüt ve iletiler yoluyla çocukları eğitime, terbiye etme amacı taşıdığı saptanmaktadır. Oysa yazarın öğüt ve emir içeren bir üslup tercih etmesinin, çocuğun kendi dünyasına ait unsurları baskıladığını savunan Çer'e (2019) göre "öğüt ve emir", eğitsel açıdan eserlerde bulunmamalıdır.

Çocuk edebiyatının ilk gayesinin öğüt vermek olmadığı (Sever, 2019, s. 197) anlayışının eskilere dayanmadığını söylemek mümkündür. Zira ilk dönem çocuk edebiyatı eserlerinde, dönemin zihniyetine binaen "ideal çocuğun inşa edilmesi" (Öztan, 2009) amacının güdülmesiyle çocuklara öğüt verildiği aşikârdır. Oysa günümüzde çocuk edebiyatının "çocuğa görelilik ilkesi"nden bağımsız düşünülmemesiyle birlikte "nitelikli çocuk edebiyatı eserleri"ne dair anlayış da değişmiş, söz konusu eserlerin "mükemmel ve ideal çocuk yetiştirmenin peşinde" (Ağın Haykır, 2020) olmadığı görüşü yerleşmiştir.

Öğüt vermeye kuşaklar ve milletlerarası bir bakış

İnsanlığın toprak üzerindeki varlığı; tecrübe sahibi kimselerin yaşantısını görerek, onları dinleyerek şekil alıp bugünlere uzanmıştır. Dolayısıyla her yaşantının, bir başka yaşantıdan izler taşıdığını ifade etmek kabildir. Bu emareler, görmüş geçirmiş kimselerin verdiği öğütleri ihtiva etmektedir. Buna dayanarak "öğüt verme"nin, İlk Çağ uygarlıklarına kadar gittiği görülmektedir.

İlk Çağ uygarlıklarındaki aile yapısını çalışmasına konu eden Mutluay (2005, s. 44) belgeler ışığında, Sümer'de babanın, toprağı ekip biçme, okuluna devam etme gibi hususlarda oğluna öğüt verdiğini belirtmektedir. Aynı çalışmasında Mısır uygarlığında çocukların, Vezir Ptah Hatep'e atfedilmiş "*Yaşama Hüneri ve Adab-ı Muaşeret*" adlı kitaptan "*Sözlerinde daima temkinli ol.*", "*Adalet ve doğrulukla en ileriye gidebilirsin.*" gibi cümleleri yazarak yaşam ilkesi edindiğinden söz etmektedir. Söz konusu kitap idarecilerin, devlet yönetimine dair oğullarına verdiği öğütleri içermektedir. İlerleyen yıllarda farklı toplumlarda da görülen devlet yönetimine dair öğüt verme anlayışı ise temelini kutsal kitaplardan almaktadır. Nitekim Antik Mısır'da "belirli bir muhataba yönelik ahlaki talimatlar içeren" (Czabanowski, 2017) metinleri ifade eden *sebayt*, Meral (2018) tarafından

¹ 2021 Mayıs 17 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi.

Kur'ân-ı Kerîm'de yer alan Hz. Lokman'ın oğluna verdiği öğütlerle ilişkilendirilmektedir. İmâm Gazzâlî'nin "*Öğüt Mektubu*"nda aktardığına göre ise Allahu Teâlâ, Meryem oğlu İsa Aleyhisselâm'a şu şekilde vahyetmektedir: "*Önce kendi nefesine va'z et; o, öğüdü kabul edip doğru yola girerse, o zaman insanlara va'z et. Aksi hâlde benden utan*" (Arslan, 1988).

Bunlara binaen öğüt verme anlayışının toprağa ve dine dayandığı saptamasını yapmak mümkündür. Uygarlaşmanın devamındaki süreçte öğütlerin aynı anlayışla verilmeye devam ettiği, Türk kültüründe ise "dikili taş üzerine yazılmış kitabeler olan" (Kupayeva, Niyazbekova, & Gumilyev, 2013) Orhun Yazıtları ile karşılık bulduğu görülmektedir. Bunu XI. yüzyılda, ideal bir hayat felsefesi öğütlemiş olan "*Kutadgu Bilig*" takip ederken XII. yüzyılda "*Atebetü'l-hakâyyık*" izlemiştir. Çakan (2017), XVI-XVII. yüzyıllar arasında Batı medeniyetinde yaşam süren Francis Bacon'ın "*De Sapientia Veterum*" isimli eserine yönelik incelemesinde, Bacon'ın krallara öğütler verdiğine ulaşmaktadır. Bütün bunlar; öğüt verme anlayışının farklı yüzyıllarda ve farklı toplumlarda kendine yer bulduğunu ortaya koymaktadır. Ne var ki toplumsal yapının değişmesiyle mezkûr anlayışta da değişimler görülmüş, bunun çocuk edebiyatına yansması kaçınılmaz olmuştur.

Öğüt geleneği, geleneksel Türk aile yapısının bir unsurunu teşkil etmektedir. Tecrübe sahibi ebeveynin, dede ve ninenin çocuklara verdiği öğütler, bu aile yapısını kuvvetlendiren ve fertleri birbirine bağlayan bir nitelik taşımaktadır. Oysa Topbaş (2016) tarafından aktarılan, Fransız müellifi Dr. A. Brayer'in Osmanlı ve Batı toplumundaki aile yapısına dair görüşlerine göre "*diğer memleketlerde çok defa çocuklar olgunluk çağına girer girmez, ana ve babalarından ayrılırlar.*" Bu ise zayıf aile bağlarından ileri gelmektedir. Maatteessüf, Batı'da zaten zayıf olan aile bağları, sanayileşmenin etkisi sonucu tüm aile fertlerinin iş yaşamına katılmasıyla beraber daha da zayıflayacak; bu ise sanayileşmenin sirayet ettiği diğer toplumlarda da kendini göstermeye başlayacaktır. Bunun Türk kültürü açısından en belirgin etkisinin, kırsal yaşamın terk edilip kent hayatına meyledilmesine mukabil geleneksel Türk aile yapısının bozulup çekirdek aile yapısının yerleşmesi olduğunu söylemek mümkündür. Nihayetinde öğüt geleneğinin kaybolmaya yüz tutmasının ve günümüzde çocuk edebiyatı eserlerinin öğüt içermemesi gerektiği, çocukların öğüt almaktan hoşlanmadığı düşüncesinin farklı medeniyetlerden etkilenmenin bir sonucu olduğuna varmak kabildir.

Çocukluğun inşası ve çocuk edebiyatında öğüt

Hedef kitle olarak "çocuğa" hitap eden çocuk edebiyatı, "çocuk" mefhumunun ortaya çıkışının da irdelenmesini gerektirmektedir. Zira çocuk edebiyatı eserleri, çocuğa bakışın izlerini taşımakta; bu ise ilgili eserin yayımlandığı dönemin zihniyetini yansıtmaktadır. Nitekim Kimmel'e (1979) göre "bir toplumun veya bir çağın çocukları için ürettiği edebiyat türü, o toplumun çocuklarını nasıl algıladığının mükemmel bir göstergesidir."

Evvvelinde Batı'da, kilisenin de etkisiyle "ilk günahın sembolü" (Bumin, 2013, s. 9) olarak görülen çocuğun varlığı tanınmamış; XVI. yüzyıla gelindiğinde ise "çocuk" fikrinin meydana gelmesinin beraberinde "çocuk edebiyatı" zuhur etmeye başlamıştır. Bununla beraber bugünkü manasıyla bir çocuk edebiyatının söz konusu edilmesi hayli zaman almış; başlarda mezkûr edebiyat, topluma yaraşır çocukların yetişmesi adına onlara dinî öğütler veren öykülerin okunmasından teşekkül etmiştir. Bu ise "çocuk edebiyatının 'toplumun bir aracı' olduğu varsayımından" (Stagg Peterson & Robinson, 2020) ileri gelmektedir. Öyle ki Aydınlanma Çağı'nın (XVII. yüzyıl) bir neticesi olan sanayileşmeyle birlikte çocuk, küçük bir yetişkin olarak görülmeye başlanmış ve iş yaşamında da rol sahibi kılınmıştır. Buna binaen

"ideal çocuğun" yetişmesi hedeflenerek bu eksende eserler kaleme alınmıştır. Bu noktada hayli mühim bir yer teşkil eden fabl türü kendini göstermektedir. Nitekim Jean de La Fontaine, Charles Perrault gibi yazarların kaleme aldığı fabllar ideal insan tipinin yetişmesi amacına hizmet etmiş, hatta bu amaca hitap eden "öğüt" bölümünü içermiştir.

Batı'da bu gelişmeler meydana gelirken Osmanlı İmparatorluğu'nun Tanzimat Dönemi'nde gerçekleşen yenileşme hareketleri, Batı'nın çocuğa bakışına dair izler taşıyan eserlerin çevirileriyle yansıma bulmuştur. Buna mukabil "ideal insan tipi" anlayışı Osmanlı topraklarında da belirginleşmeye başlamış; bu anlayış, Erken Cumhuriyet Dönemi'ne gelindiğinde "ideal Türk çocuğu" ile karşılık bulmuştur. Mezkûr zihniyet, ilgili dönemlerde yayımlanan çocuk edebiyatı eserlerinde ideal Türk çocuğunun yetişmesi amacı taşıyan öğütlerin verilmesiyle kendini göstermiştir. Günümüze yaklaşıldığında ise hem Batı hem de Türk çocuk edebiyatında, eserlerin çocuklara öğüt vermemesi gerektiği anlayışı hâkim kılınmıştır. Bu düşünce, Batı'da Lukens ve arkadaşları tarafından (2018) "çocukların öğüt almaktan hoşlanmadıkları"na dayandırılırken Türk çocuk edebiyatında da "çocuğun öğüt ve emirden hoşlanmayan tutumu"na (Çer, 2019) isnat edilmektedir. Hâlbuki "öğüt verme", Türk kültürünün çok eski bir geleneği olup bugüne dek insan ilişkilerinde mühim bir yer teşkil ederek varlığını sürdürmüştür. Buna binaen ilgili görüşlerin; bizzat çocukların düşünceleri alınarak geliştirilmesi, Türk çocuk edebiyatı eserlerinin Türk kültürünün taşıyıcılığını sürdürmesi adına bir zaruriyettir. Zira kimi çocuğa göre kitaplar "yol gösterici" (Altun, 2014) iken kimine göre de "gerçek olmayan rehberlerdir" (Şimşek B. , 2014).

Literatürde, çocuk edebiyatı eserlerinde görülen didaktik üsluba yönelik pek çok çalışma mevcuttur (Şimşek H., 2001; Fırat, 2008; Fedai, 2011; Akçay & Baş, 2015; Karabudak, 2015; Akkaya, Güllü, & Özden, 2021). Ne var ki söz konusu çalışmalar ekseriyetle ilk dönem çocuk edebiyatı eserlerine ve şiir türüne yoğunlaşmaktadır. Bu temayülün ise doğrudan, Türk kültürünün bir unsuru olan "öğüt" üzerine olmaktan ziyade "etik", "ahlak", "eğitsel öge", "didaktik üslup" gibi kavramlara yönelik olduğu tespit edilmiştir. Buna karşın son yıllarda "öğüt"ü konu edinen çocuk edebiyatı çalışmaları dikkate alındığında bu mefhumun üzerine çalışılması ihtiyacının doğduğu görülmektedir.

Bu araştırmada; 1980 öncesi, 1980-2000 arası ve 2000 sonrası olmak üzere üç kuşakta yayımlanmış Türk çocuk edebiyatı eserlerinde öğütlerin sunuluş biçiminin tespit edilmesi ve kuşaklar açısından mukayese edilmesi amaçlanmaktadır. Amaçlanan durumu ortaya koyabilmek adına ise şu sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Türk çocuk edebiyatı eserlerinde öğütlerin sunuluş biçimi nasıldır?
 - 1.1. Türk çocuk edebiyatı eserlerinde kişisel ve sosyal yaşama yönelik hangi öğütler verilmektedir?
 - 1.2. Türk çocuk edebiyatı eserlerinde öğüt veren kişilerin varlık özelliği, öğüt alan kişiye yakınlığı, mesleği, yaş düzeyi gibi nitelikleri nelerdir?
2. Türk çocuk edebiyatı eserlerinde yer alan öğütlerin sunuluş biçiminde kuşaklar arası benzerlikler ve farklılıklar nelerdir?

YÖNTEM

Araştırma Deseni

Araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden olan durum çalışmasıyla yapılandırılmıştır. Durum çalışması, "değerli ve derinlemesine anlamayı" (Yin, 2017, s. 4) amaçlayarak öncesinde ulaşılmamış durumların irdelenmesini mümkün kılmaktadır. Bu sayede, öncesinde ulaşılmamış yahut çalışılmamış durumların "su yüzüne çıkması ve daha sonra yapılacak araştırmalara temel oluşturması ya da yol göstermesi" (Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 301) için olanak tanınmış olmaktadır. Bu kapsamda araştırmanın durum çalışması deseni, iç içe geçmiş tek durum deseni olarak belirlenmiştir. Tek durum olarak "öğütlerin sunuluş biçimi"nin tayin edildiği araştırmada, farklı birimlerin kullanılması vasıtasıyla öğütlerin sunuluş biçiminin kuşaklar arası mukayese edilmesi amaçlanmıştır.

İnceleme Nesnesi

Araştırmanın inceleme nesnesi, amaçlı örnekleme yöntemlerinden olan ölçüt örnekleme ile belirlenmiştir. Yıldırım & Şimşek'e (2018, s. 122) göre ölçüt veya ölçütlerin araştırmacı tarafınca oluşturulabildiği yahut önceden hazırlanmış ölçüt listesinin kullanılabilirdiği yöntemde, ölçütleri karşılayan durumların çalışılması olanaklı kılınmaktadır. Aşağıda, inceleme nesnesinin hangi ölçütler doğrultusunda belirlendiği sunulmaktadır:

- İnceleme nesnesi olarak üzerinde çalışılacak çocuk kitapları; öğütlerin, içinde bulunulan kültüre göre ifade biçimi bulmasına binaen Türk yazarlar tarafından yazılmış, yerli kitaplar arasından seçilmiştir.

- Çocuk kitapları; öğütlerin yaşantıda karşılık bulacağı ve kişiliğin oluşmasına etki edeceği yaş düzeyi olan ortaokul seviyesindeki çocuklara (10+ yaş) seslenen kitaplar arasından seçilmiştir. Nitekim çalışmasına 10-14 yaş grubundaki öğrencilerin gelişim özelliğini konu eden Doğan (2007), söz konusu dönemdeki çocukların birey olma süreci içinde bulunduğunu, değerlere ve inançlara göre yaşama olgularının oluştuğunu ifade etmektedir.

- Çocuk kitapları; araştırmacının, öğüt kültürünün *değerler eğitimi* ile ilintili olduğu kabulüne dayanarak bir diğer ölçüt olan, ilkökul ve ortaokul sınıfları adına hazırlanmış Türkçe Dersi Öğretim Programı (Millî Eğitim Bakanlığı, 2019) doğrultusunda belirlenmiştir. Buna göre programda yer alan *kök değerler* ile "Temalar ve Konu Önerileri" (MEB, 2019, s. 15, 16) başlığı altında sunulan bilgiler göz önüne alınmış ve bu kapsamda yayınevlerinin kitap kataloglarından yararlanılmıştır.

- Çocuk kitapları; Türkiye'nin okuma alışkanlığı karnesine (Çocuk Vakfı, 2006, s. 8) göre en çok okunan tür olduğu saptanan roman (%51,8) türünde yayımlananlar arasından seçilmiştir. Diğer taraftan Arıcı, Ungan & Şimşek'e (2020, s. 215) göre hayatı en iyi anlatan edebî tür, romandır. Buna dayanarak ilgili türde öğütlerin kendine geniş yer bulacağını belirtmek kabildir.

1980 öncesi, 1980-2000 arası ve 2000 sonrası olmak üzere araştırmaya konu edilen üç dönemde ilk basımını yapmış beşer kitap, ilgili ölçütler doğrultusunda belirlenmiştir. Belirlenen kitapların öğüt içermesi gerektiği dikkate alınarak araştırmaya hitap etmeyen kitaplar, araştırma kapsamına dâhil edilmemiştir. Bu doğrultuda belirlenen toplam on beş kitap, inceleme nesnesi olarak aşağıda sunulmaktadır:

Tablo 1. İnceleme Nesnesi Olarak Belirlenen Türk Çocuk Edebiyatı Eserleri

Kitap	Yazar	İlk Basım Yılı
1980 Öncesi		
87 Oğuz	Rakım Çalapala & Nimet Çalapala	1933
Türk İkiizleri	Cahit Uçuk	1937
Yonca Kız	Kemal Bilbaşar	1971
Kumdan Betona	Rıfat Ilgaz	1976
Yeşil Bayır	Sulhi Dölek	1979
1980-2000 Arası		
İnci	Hakkı Özkan	1981
Kuklacı	Kemalettin Tuğcu	1983
Yankılı Kayalar	Ahmet Yılmaz Boyunağa	1986
Uç Minik Serçem	Necati Cumalı	1990
Sekizinci Renk	Gülten Dayıoğlu	1997
2000 Sonrası		
Küçük Cadı Şeroks	Aslı Der	2001
Vanilya Kokulu Mektuplar	Sevim Ak	2002
Altın Kayalar Adası	Ülker Köksal	2006
Sınav Bitti Eller Havaya	Buket Çetin	2021
Başarısızlar Kulübü	Anıl Basılı	2022

Veri Toplama Aracı

Araştırmada, veri toplama araçlarından doküman incelemesi kullanılmıştır. İnceleme nesnesi olarak belirlenen çocuk kitaplarının analizine yarayan bu teknik, aynı zamanda araştırmacıyı "zaman yükümlülüğünden korumaktadır" (Creswell, 2017). Doküman incelemesine tabi tutulan on beş yerli çocuk kitabı, belirli ölçütlere göre tetkik edilmiştir. Söz konusu ölçütler, araştırmannın yanıt aranan soruları kapsamında olmak üzere eserlerde benzerlik ve farklılık gösterdiği tespit edilen;

- öğüt verenlerin varlık özelliği,
- öğüt verenlerin yaşı,
- öğüt verenlerin öğüt alana yakınlığının derecesi/öğüt verenlerin mesleği,
- öğütlerin kapsamı olarak belirlenmiştir.

Veri toplama aracının geçerlik ve güvenilirliği hususunda Lincoln ve Guba'nın (2013) nitel araştırmalara yönelik ortaya koyduğu geçerlik ve güvenilirlik yaklaşımı dikkate alınmıştır.

Lincoln ve Guba'nın (2013) yaklaşımı doğrultusunda, *inanılabilirliği* sağlamak amacıyla uzman incelemesi yöntemine başvurulmuş ve inceleme nesnesi, veri toplama aracı gibi tüm unsurlar, "yeterli donanıma sahip bir alan uzmanı" (Nazlı ve ark., 2021) takibinde belirlenmiştir. *Sağlamlığı* elde etmek amacıyla Ger (2009) tarafından açıklanan "kuram-veri etkileşimi ve sarmalı"ndan faydalanılmıştır. Bu doğrultuda, doküman incelemesine tabi tutularak elde edilen veriler ışığında literatürde yer alan yorum ve açıklamalar ile diyaloga girilmiş, ardından veriler üzerindeki sorgulamalar yinelenmiştir. Doküman incelemesinden

elde edilen verilerin *aktarılabirliğini* sağlamak amacıyla ayrıntılı betimlemeye gidilmiştir. Ayrıca inceleme nesnesine dair başlık kapsamında, inceleme nesnesinin hangi ölçütler doğrultusunda belirlendiğine dair bilgiler sunularak "araştırmanın zengin ve kapsamlı açıklamasına" (Kemperaj & Chavan, 2013) yer verilmiştir. Son olarak *onaylanabilirliği* sağlamak amacıyla denetleme yoluna gidilmiştir. Bu doğrultuda, doküman incelemesi ile elde edilen verilerin devamındaki analiz sürecine dair tüm aşamalar açıklanmış ve "titizliği test etmek için kullanılan kriterler" (Lincoln & Guba, 1986) yoluyla geçerlik ve güvenirliliğin artırılması amaçlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmanın veri analizi, öncesinde kodların ve kategorilerin belirli olmaması sebebiyle içerik analizinin tümevarımsal yaklaşımına göre gerçekleştirilmiştir. Bu yaklaşım sayesinde araştırmacı, "aşama aşama verileri ayrıştırabilir, çözümlenebilir hâle getirir; düşünce ve görüşlerini sentezler; konular ve örnekler oluşturur" (Ekiz, 2013, s. 79).

İki aşamada gerçekleşen veri analizinin, tümevarımsal yaklaşımın işe koşulduğu ilk aşamasında on beş Türk çocuk edebiyatı kitabı, "odaklanılan sorular bağlamında anlaşılır bir yaklaşımla bulguların ortaya çıkması" (Thomas, 2006) sağlanarak incelenmiştir. Bulgulara ise inceleme nesnesinden elde edilmiş verilerin kodlanıp kategoriler hâlinde tasniflenmesiyle ulaşılmıştır. "Veriler arasında yer alan anlamlı bölümlere (bir sözcük, cümle, paragraf gibi) isim verilmesi" (Yıldırım & Şimşek, 2018, s. 242) anlamına gelen kodlamada, kodlanan veriler öncelikle temalaştırılmıştır. Ardından kodlar ve temalar yeniden gözden geçirilip düzenlenmiş; nihayetinde kategoriler hâlinde tasniflenmiştir.

Nitel araştırmada amaç; "bir şeye bütüncül ve derinlemesine bakmak, onu karmaşıklık içinde incelemek ve bağlamı içinde anlamak" (Punch, 2016, s. 183) olduğundan, eserlerde tespit edilen öğütler kapsam bakımından tasniflenirken bağlamına göre ele alınmıştır. Netice itibarıyla incelemeye tabi tutulan eserlerde tespit edilen öğütler;

- öğüt verenlerin varlık özelliğine göre 2 ana kategori ve 4 alt kategori,
- öğüt verenlerin yaşına göre 4 ana kategori,
- öğüt verenlerin öğüt alana yakınlığının derecesine/öğüt verenlerin mesleğine göre 4 ana kategori ve 38 birim,
- öğütlerin kapsamına göre 2 ana kategori, 22 alt kategori ve 171 birim olarak tasniflenmiştir.

Araştırmanın ikinci aşamasında, tasniflenmiş veriler betimsel analiz yoluyla betimlenip bulgulaştırılmış ve yorumlanmıştır. Öğütlerin sunuluş biçiminin kuşaklar arasındaki benzerliğini ve farklılığını ortaya koymaya yardımcı olması için ise sıklık analizi programı olan Simple Concordance 4.0.9'dan faydalanılmıştır. Bu sayede, eserlerde tespit edilen öğütlerin belirlenmiş kategoriler bakımından sıklık değerine ulaşılmıştır. Nihayetinde bulgular doğrultusunda sonuçlara varılmıştır.

BULGULAR

Araştırmada; 1980 öncesinde, 1980-2000 arasında ve 2000 sonrasında yayımlanmış beşer adet Türk çocuk edebiyatı eseri incelemeye tabi tutulmuştur. Öğütlerin sunuluş biçiminin tetkik edildiği araştırmada, yanıt aranan sorular ışığında olmak üzere eserlerde benzerlik ve farklılık gösterdiği tespit edilen özellikler, araştırmacı tarafınca kategoriler

hâlinde tasniflenmiştir. Aşağıda, belirli ölçütler doğrultusunda ulaşılan bulguların, ilgili kuşaklardaki eserlerde ne sıklıkla yer aldığı bilgisi tablolar hâlinde sunulmuştur.

Tablo 2. Kuşaklar Arası Açından Öğüt Verenlerin Varlık Özelliği

Kuşak	Öğüt Verenlerin Varlık Özelliği	Sıklık (f)
1980 Öncesi	İnsan	5
	Olağanüstü varlık	1
1980-2000 Arası	İnsan	5
	Hayvan	1
2000 Sonrası	İnsan	5
	Cansız varlık	2
	Bitki	1
	Hayvan	1
Toplam Farklı Varlık Özelliği Sayısı		5

Araştırma kapsamında incelenen eserlerin tamamı neticesinde, "öğüt verenlerin varlık özelliği" bakımından "insan" ve "insan dışı varlık" ana kategorilerine ulaşılmıştır. "İnsan dışı varlık" ana kategorisinin alt kategorilerini ise "olağanüstü varlık", "hayvan", "bitki" ve "cansız varlık" teşkil etmektedir.

Tablo 2'ye bakıldığında, incelenen on beş eserin tamamında öğüt verenlerin varlık özelliği açısından "insan"a yer verildiği görülmektedir. Bununla birlikte araştırma kapsamına dâhil edilen her dönemde, öğüt verenlerin varlık özelliği bakımından en az 1 eserde "insan dışı varlık" yer aldığı tespit edilmiştir.

1980 öncesi dönemde, ilgili dönem kapsamında incelenen son eser olan "Yeşil Bayır"da "olağanüstü varlık"a yer verilmektedir. Eserde öğüt veren bu olağanüstü varlık ise "görünmeyen arkadaş" ile temsil edilmektedir.

1980-2000 arası dönem kapsamında incelenen eserlerden "Uç Minik Serçem"de, "hayvan"a yer verilmektedir. Eserde öğüt veren hayvan, bir "serçe" ile temsil edilmektedir. Öte yandan mezkûr eser, araştırma şümülünde incelenen diğer on dört eser arasında "öğüt alanın varlık özelliği" yönünden "hayvan"a yer verilen tek eser olarak öne çıkmaktadır.

2000 sonrası dönem kapsamında incelenen eserlerden "Küçük Cadı Şeroks"ta "bitki"ye, "cansız varlık" ve "hayvan"a yer verilmektedir. Eserde öğüt veren bitki, kaktüs ile; cansız varlık, bir kutu ile; hayvan ise fil ve dağkeçisi ile temsil edilmektedir. Ayrıca mezkûr eser, araştırma şümülünde incelenen diğer on dört eser arasında "öğüt alanın varlık özelliği" yönünden en geniş çeşitliliği içermesiyle öne çıkmakta; bu da ilgili eserin bulunduğu dönemi diğer dönemler arasında dikkate değer kılmaktadır. Yine 2000 sonrası dönem şümülünde olan "Sınav Bitti Eller Havaya"da "cansız varlık"a yer verildiği tespit edilmektedir. Eserde öğüt veren cansız varlık ise "cevap kâğıdı" ile temsil edilmektedir.

Tablo 3. Kuşaklar Arası Açından Öğüt Verenlerin Yaşı

Kuşak	Öğüt Verenlerin Yaşı	Sıklık (f)
1980 Öncesi	Öğüt alan kişiden büyük	5
	Kişinin kendisi	4
	Akran	3
1980-2000 Arası	Öğüt alan kişiden büyük	5
	Akran	4
	Kişinin kendisi	3
2000 Sonrası	Öğüt alan kişiden küçük	2
	Öğüt alan kişiden büyük	5
	Akran	4
	Kişinin kendisi	2
	Öğüt alan kişiden küçük	1
Toplam Farklı Yaş Özelliği Sayısı		4

Araştırma kapsamında incelenen eserlerin tamamı neticesinde, "öğüt verenlerin yaşı" bakımından "öğüt alan kişiden büyük", "öğüt alan kişiden küçük", "akran" ve "kişinin kendisi" ana kategorilerine ulaşılmıştır. Tablo 3'e bakıldığında araştırmaya dâhil edilen dönemlerin tamamında öğüt verenlerin yaşı açısından "kişinin kendisinden küçük" ana kategorisi hariç diğer tüm ana kategorilere yer verildiği görülmektedir. Bununla birlikte incelenen on beş eserin tamamında "öğüt alan kişiden büyük" ana kategorisine yer verildiği ve ilgili kategorinin, en çok sıklığa sahip olan kategori olduğu tespit edilmiştir.

1980 öncesi dönem kapsamında incelenen eserlerde "öğüt alan kişiden büyük" kahramandan sonra en çok "kişinin kendisinin", ardından "akran"ın öğüt verdiğine ulaşılmıştır. Öğüt verenlerin yaşı açısından "kişinin kendisi"nin yer almadığı tek eser "Yonca Kız" olurken "akran"ın yer almadığı iki eser "87 Oğuz" ve "Kumdan Betona" olmaktadır. İlgili dönem kapsamında incelenen eserlerin hiçbirinde "öğüt alan kişiden küçük" kahramanın öğüt vermediği tespiti ise dikkate değerdir.

1980-2000 arası dönem kapsamında incelenen eserlerde "öğüt alan kişiden büyük" kahramandan sonra en çok "akran"ın, ardından "kişinin kendisi"nin, son olarak da "öğüt alan kişiden küçük"ün öğüt verdiğine ulaşılmıştır. Öğüt verenlerin yaşı açısından "akran"ın yer almadığı tek eser "Uç Minik Serçem" olurken "kişinin kendisi"nin yer almadığı iki eser "Kuklacı" ve "Yankılı Kayalar"; "öğüt alan kişiden küçük"ün yer almadığı üç eser ise "İnci", "Yankılı Kayalar" ve "Uç Minik Serçem" olmaktadır. Öte yandan ilgili dönem kapsamında incelenen eserlerden "Sekizinci Renk"; araştırma şümülünde incelenen diğer on dört eser arasında "öğüt verenlerin yaşı" bakımından en geniş çeşitliliği içermesiyle öne çıkmakta; bu da ilgili eserin bulunduğu dönemi diğer dönemler arasında dikkate değer kılmaktadır.

2000 sonrası dönem kapsamında incelenen eserlerde "öğüt alan kişiden büyük" kahramandan sonra en çok "akran"ın, ardından "kişinin kendisi"nin, son olarak da "öğüt alan kişiden küçük"ün öğüt verdiğine ulaşılmıştır. Bu açıdan 1980-2000 arası dönem ile örtüşmektedir. Öğüt verenlerin yaşı açısından "akran"ın yer almadığı tek eser "Küçük Cadı Şeroks" olurken "kişinin kendisi"nin yer almadığı üç eser "Vanilya Kokulu Mektuplar", "Altın Kayalar Adası" ve "Başarısızlar Kulübü" olmaktadır. "Öğüt alan kişiden küçük"ün yer aldığı tek eser ise "Başarısızlar Kulübü"dür.

Tablo 4. Kuşaklar Arası Açından Öğüt Verenlerin Öğüt Alana Yakınlığının Derecesi/Öğüt Verenlerin Mesleği

Kuşak	Öğüt Verenlerin Öğüt Alana Yakınlığının Derecesi	Sıklık (f)
1980 Öncesi	Kişinin kendisi	3
	Öğretmen	3
	Anne	2
	Baba	2
	Ağa	1
	Arkadaş	1
	Dede	1
	Evin hanımefendisi	1
	Görünmeyen arkadaş	1
	Hemşehri	1
	Hizmetçi	1
	Kardeş	1
	Kocanine	1
	Komşu	1
	Okul müdürü	1
	Okul müdür yardımcısı	1
1980-2000 Arası	Tanıdık bir ağabey	1
	Anne	4
	Arkadaş	3
	Baba	3
	Kişinin kendisi	3
	Komşu	3
	Zevç	2
	Dede	1
	Doktor	1
	İmam	1
	Kayınbirader	1
	Öğretmen	1
	Psikolog	1
	Tanıdık bir amca	1
	Teyze	1
	Torun	1
Zevce	1	
2000 Sonrası	Arkadaş	3
	Baba	3
	Anne	2
	Kişinin kendisi	2
	Bir bitki arkadaş	1
	Bir hayvan arkadaş	1
	Bir kutu	1
	Büyükanne	1
	Cevap kâğıdı	1
	Düş satıcısı	1
	Ebeveyn	1

Kardeş	1
Komşu amca	1
Öğrenci	1
Okul bahçesi görevlisi	1
Postacı	1
Prens	1
Sirk sahibi	1
Yaşlı bir adam	1
Toplam Farklı Yakınlık Derecesi/Meslek	38

Araştırma kapsamında incelenen eserlerin tamamı neticesinde, "öğüt verenlerin öğüt alana yakınlığı/öğüt verenlerin mesleği" bakımından "kişinin kendisi", "aile/akraba", "okul kadrosu" ve "diğer" ana kategorilerine ulaşılmıştır. Birim olarak ise 38 birim tespit edilmiştir.

Tablo 4'e bakıldığında araştırmaya dâhil edilen dönemlerin tamamında, öğüt verenlerin öğüt alana yakınlığı/öğüt verenlerin mesleği açısından en az 2 eserde "kişinin kendisi" ana kategorisine yer verildiği görülmektedir. Bununla birlikte "aile/akraba" ana kategorisinde mühim bir ayırıcı olan "anne", "baba" birimlerine de her dönemin en az 2 eserinde yer verildiği tespiti dikkate değerdir.

1980 öncesi dönemde kapsamında incelenen eserlerde en çok "kişinin kendisi" ve "öğretmen" birimlerine; devamında "anne" ve "baba" birimlerine yer verildiği görülmektedir. Bununla birlikte "diğer" ana kategorisinin de geniş bir çeşitlilik içerdiği tespit edilmiştir. En çok yer verilen birimlerden "kişinin kendisi"ne "87 Oğuz", "Türk İkizleri" ve "Kumdan Betona" adlı eserlerde rastlanırken "öğretmen"e ise "87 Oğuz", "Türk İkizleri" ve "Yeşil Bayır" eserlerinde rastlanmaktadır.

1980-2000 arası dönem kapsamında incelenen eserlerde en çok "anne"; devamında "arkadaş", "baba", "kişinin kendisi" ve "komşu" birimlerine yer verildiği görülmektedir. Bununla birlikte "okul kadrosu" ana kategorisinin de yer aldığı tespit edilmiştir. En çok yer verilen birimlerden "anne"ye yalnızca "Kuklacı" da rastlanmamıştır. "Arkadaş" ve "kişinin kendisi" birimlerine "İnci", "Uç Minik Serçem" ve "Sekizinci Renk" adlı eserlerde; "baba" birimine "İnci", "Kuklacı" ve "Sekizinci Renk" adlı eserlerde; "komşu" birimine ise "İnci", "Kuklacı" ve "Yankılı Kayalar" eserlerinde rastlanmaktadır.

2000 sonrası dönem kapsamında incelenen eserlerde en çok "arkadaş" ve "baba"; devamında "anne" ve "kişinin kendisi" birimlerine yer verildiği görülmektedir. En çok yer verilen birimlerden olan "arkadaş"a, ilgili dönemde incelenen son 3 eser olma özelliği taşıyan "Altın Kayalar Adası", "Sınav Bitti Eller Havaya" ve "Başarısızlar Kulübü" adlı eserlerde; "baba"ya ise "Vanilya Kokulu Mektuplar", "Sınav Bitti Eller Havaya" ve "Başarısızlar Kulübü" eserlerinde rastlanmıştır. Burada, en çok yer verilen birimlerden "arkadaş"a rastlanması dikkate değerdir. Zira en çok yer verilen diğer birim olan "baba"; ilgili dönem kapsamında incelenen eserlerde, verdiği öğütlere karşı olumsuz tutum sergilenen bir kişi olarak karakterize edilmektedir. "Arkadaş"ın verdiği öğütlere ise aynı tutumun sergilenmediği tespit edilmiştir. Öte yandan söz konusu eserlerin hiçbirinde "okul kadrosu" ana kategorisinin birimlerine yer verilmediği tespiti de dikkate değerdir. Zira bilhassa 1980 öncesi dönem kapsamında incelenen eserlerde mezkûr ana kategorinin mühim bir yer teşkil ettiği görülmektedir.

Tablo 5. Kuşaklar Arası Açından Verilen Öğütlerin Kapsamı

Kuşak	Ana Kategori	Alt Kategori	Sıklık (f)
1980 Öncesi	Kişisel Yaşama Yönelik Öğütler	Kişiliğe dair öğütler	12
		Sağlığa dair öğütler	5
		Tertipli olmaya dair öğütler	4
		Kişisel gelişime dair öğütler	6
		Okumaya dair öğütler	12
		Çalışmaya dair öğütler	4
		Başarıya dair öğütler	-
		Müteyakkız olmaya dair öğütler	3
		Değer bilmeye dair öğütler	3
		Sabra dair öğütler	-
		Dinî öğütler	-
		Dili kullanmaya dair öğütler	-
	Toplam Kişisel Yaşama Yönelik Öğüt Sayısı	49	
	Sosyal Yaşama Yönelik Öğütler	Sosyal ilişkilere dair öğütler	3
		Yaşanılan çevreye dair öğütler	1
		Görgü kurallarına dair öğütler	4
		Aile ilişkilerine dair öğütler	3
		Büyüklerle hürmet etmeye dair öğütler	3
		İletişim kurmaya dair öğütler	1
		Birine danışmaya dair öğütler	3
		Söz dinlemeye dair öğütler	3
		Dayanışmaya dair öğütler	4
		İyiliğe dair öğütler	-
	Toplam Sosyal Yaşama Yönelik Öğüt Sayısı	25	
	1980 Öncesine Ait Toplam Öğüt Sayısı	74	
1980-2000 Arası	Kişisel Yaşama Yönelik Öğütler	Kişiliğe dair öğütler	18
		Sağlığa dair öğütler	8
		Tertipli olmaya dair öğütler	-
		Kişisel gelişime dair öğütler	-
		Okumaya dair öğütler	5
		Çalışmaya dair öğütler	1
		Başarıya dair öğütler	1
		Müteyakkız olmaya dair öğütler	11
		Değer bilmeye dair öğütler	1
		Sabra dair öğütler	2
		Dinî öğütler	5
		Dili kullanmaya dair öğütler	2
	Toplam Kişisel Yaşama Yönelik Öğüt Sayısı	54	
	Sosyal ilişkilere dair öğütler	17	
	Yaşanılan çevreye dair öğütler	6	
	Görgü kurallarına dair öğütler	5	

	Aile ilişkilerine dair öğütler	9
	Büyükklere hürmet etmeye dair öğütler	1
	İletişim kurmaya dair öğütler	4
Sosyal Yaşama Yönelik Öğütler	Birine danışmaya dair öğütler	3
	Söz dinlemeye dair öğütler	1
	Dayanışmaya dair öğütler	5
	İyiliğe dair öğütler	5
Toplam Sosyal Yaşama Yönelik Öğüt Sayısı		56
1980-2000 Arasına Ait Toplam Öğüt Sayısı		110
	Kişiliğe dair öğütler	12
	Sağlığa dair öğütler	1
	Tertipli olmaya dair öğütler	-
	Kişisel gelişime dair öğütler	3
	Okumaya dair öğütler	1
	Çalışmaya dair öğütler	-
Kişisel Yaşama Yönelik Öğütler	Başarıya dair öğütler	6
	Müteyakkız olmaya dair öğütler	1
	Değer bilmeye dair öğütler	-
	Sabra dair öğütler	2
	Dinî öğütler	-
	Dili kullanmaya dair öğütler	-
Toplam Kişisel Yaşama Yönelik Öğüt Sayısı		26
	Sosyal ilişkilere dair öğütler	10
	Yaşanılan çevreye dair öğütler	1
	Görgü kurallarına dair öğütler	-
	Aile ilişkilerine dair öğütler	1
	Büyükklere hürmet etmeye dair öğütler	-
Sosyal Yaşama Yönelik Öğütler	İletişim kurmaya dair öğütler	-
	Birine danışmaya dair öğütler	-
	Söz dinlemeye dair öğütler	3
	Dayanışmaya dair öğütler	2
	İyiliğe dair	-
Toplam Sosyal Yaşama Yönelik Öğüt Sayısı		17
2000 Sonrasına Ait Toplam Öğüt Sayısı		43

Araştırma kapsamında incelenen eserlerin tamamı neticesinde, "öğütlerin kapsamı" bakımından araştırmada yanıt aranan "kişisel yaşama yönelik" ve "sosyal yaşama yönelik" olarak ayrılmış ana kategorilerin alt kategorilerine ulaşılmıştır. "Kişisel yaşama yönelik öğütler" ana kategorisinin alt kategorilerini "kişiliğe dair öğütler", "sağlığa dair öğütler", "tertipli olmaya dair öğütler", "kişisel gelişime dair öğütler", "okumaya dair öğütler", "çalışmaya dair öğütler", "başarıya dair öğütler", "müteyakkız olmaya dair öğütler", "değer

bilmeye dair öğütler", "sabıra dair öğütler", "dinî öğütler" ve "dili kullanmaya dair öğütler" teşkil etmektedir.

"Sosyal yaşama yönelik öğütler" ana kategorisinin alt kategorilerini ise "sosyal ilişkilere dair öğütler", "yaşanılan çevreye dair öğütler", "görgü kurallarına dair öğütler", "aile ilişkilerine dair öğütler", "büyüklere hürmet etmeye dair öğütler", "iletişim kurmaya dair öğütler", "birine danışmaya dair öğütler", "söz dinlemeye dair öğütler", "dayanışmaya dair öğütler" ve "iyiliğe dair öğütler" teşkil etmektedir.

Her iki ana kategorinin alt kategorileri kapsamında toplam 171 farklı öğüt tespit edilmiştir. Bu öğütlerden müşterek bir temaya ait olma özelliği gösterenler, araştırmacı tarafından bir araya getirilmiş; buna göre alt kategorilerin oluşturulmasına gidilmiştir. Öğütlerin ait olduğu temanın tespitinde ise *bağlama göre* hareket edilmiş ve öğütlerin nasıl bir bağlam içinde sunulduğu dikkate alınmıştır.

Tablo 5'e bakıldığında 1980 öncesi dönem kapsamında incelenen eserlerde "kişisel yaşama yönelik" öğütlerden en çok "kişiliğe" ve "okumaya" dair öğütlere yer verildiği görülmektedir. Buna mukabil "başarıya", "sabıra", "dili kullanmaya" dair ve "dinî" öğüde yer verilmediği tespit edilmiştir. Mezkûr dönemde "sosyal yaşama yönelik" öğütlerden en çok "dayanışmaya" ve "görgü kurallarına" dair öğütlere yer verildiği görülmektedir. Buna mukabil "iyiliğe" dair öğüde yer verilmediği tespit edilmiştir. Birim olarak ise en çok "kişisel yaşama yönelik" öğütlerden "çalışkan olmak" öğüdüne yer verildiğine ulaşılmıştır.

1980-2000 arası dönem kapsamında incelenen eserlerde "kişisel yaşama yönelik" öğütlerden en çok "kişiliğe" dair öğütlere yer verildiği görülmektedir. Buna mukabil "tertipli olmaya" ve "kişisel gelişime" dair öğüde yer verilmediği tespit edilmiştir. Mezkûr dönemde "sosyal yaşama yönelik" öğütlerden en çok "sosyal ilişkilere" dair öğütlere yer verildiği görülmekle beraber söz konusu ana kategorinin tüm alt kategorilerine yer verildiği tespiti dikkate değerdir. Zira bu yönden 1980-2000 arası dönem, diğer iki döneme göre öne çıkmaktadır. Ayrıca ilgili dönemde birim olarak en çok "kişisel yaşama yönelik" öğütlerden "yaşına uygun davranmak" öğüdüne yer verildiğine ulaşılmıştır.

2000 sonrası dönem kapsamında incelenen eserlerde "kişisel yaşama yönelik" öğütlerden en çok "kişiliğe" dair öğütlere yer verildiği görülmektedir. Buna mukabil "tertipli olmaya", "çalışmaya", değer bilmeye", "dili kullanmaya" dair ve dinî öğüde yer verilmediği tespit edilmiştir. Mezkûr dönemde "sosyal yaşama yönelik" öğütlerden en çok "sosyal ilişkilere" dair öğütlere yer verildiği görülmektedir. Buna mukabil "görgü kurallarına", "büyüklere hürmet etmeye", "iletişim kurmaya", "birine danışmaya" ve "iyiliğe" dair öğüde yer verilmediği tespit edilmiştir. Öte yandan ilgili dönem kapsamında incelenen eserlerden "Başarısızlar Kulübü"nde "sosyal yaşama yönelik" hiçbir öğüdün yer almaması tespiti dikkate değerdir. Eser, bu yönüyle diğer on dört eser arasında öne çıkmaktadır. Ayrıca mezkûr dönemde birim olarak en çok "kişisel yaşama yönelik" öğütlerden "kendini keşfetmek" ve "ön yargılı olmamak" öğütlerine yer verildiğine ulaşılmıştır.

Belirli ölçütler doğrultusunda incelemeye tabi tutulan eserlerden elde edilen bulgular, 1980 öncesi, 1980-2000 arası ve 2000 sonrası dönemlerde yayımlanan eserlerde öğütlerin sunuluş biçiminin birbiriyle benzerlik ve farklılık gösterdiğine işaret etmektedir. Bu da ilgili eserlerin yayımlandığı dönemin zihniyetine ve çocuk edebiyatında hâkim anlayışlara dair fikir vermektedir.

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Araştırma soruları kapsamında incelenen eserlerden elde edilen bulgular neticesinde, birinci probleme ilişkin olarak öğütlerin sunuluş biçiminin;

- öğüt verenlerin varlık özelliği,
- öğüt verenlerin yaşı,
- öğüt verenlerin öğüt alana yakınlığının derecesi/öğüt verenlerin mesleği,
- öğütlerin kapsamı yönünden özellikleri tespit edilmiştir.

Birinci probleme ilişkin birinci alt problem ışığında elde edilen bulgular neticesinde, on beş Türk çocuk edebiyatı eserinde toplam 227; farklı olarak 171 öğüt tespit edilmiştir.

1980 öncesi dönem kapsamında incelenen eserlerde toplam 74 öğüt tespit edilmiş olup bunların 49'u kişisel yaşama yönelik öğütler iken 25'i sosyal yaşama yönelik öğütlerdir.

1980-2000 arası dönem kapsamında incelenen eserlerde toplam 110 öğüt tespit edilmiş olup bunların 54'ü kişisel yaşama yönelik öğütlerken 56'sı sosyal yaşama yönelik öğütlerdir.

2000 sonrası dönem kapsamında incelenen eserlerde toplam 43 öğüt tespit edilmiş olup bunların 26'sı kişisel yaşama yönelik öğütler iken 17'si sosyal yaşama yönelik öğütlerdir.

Birinci probleme ilişkin ikinci alt problem ışığında elde edilen bulgular neticesinde, on beş Türk çocuk edebiyatı eserinde;

- öğüt verenlerin varlık özelliği bakımından toplam 5 farklı varlık,
- öğüt verenlerin yaşı bakımından toplam 4 farklı yaş özelliği,
- öğüt verenlerin öğüt alana yakınlığının derecesi/öğüt verenlerin mesleği bakımından toplam 38 farklı yakınlık derecesi/meslek tespit edilmiştir. Bunlardan 1'i, "kişinin kendisi"; 11'i "aile/akraba"; 3'ü "okul kadrosu"; 23'ü "diğer" ana kategorilerinin birimlerini teşkil etmektedir.

Araştırmanın ikinci problemine ilişkin olarak öğütlerin sunuluş biçiminin kuşaklar arasında benzerlikler ve farklılıklar gösterdiği saptanmıştır.

Öğüt verenlerin varlık özelliği bakımından üç dönemde de "insan"a yer verildiği görülürken en geniş çeşitliliğe 2000 sonrası dönemde rastlanmaktadır. Bu, 2000 sonrası dönemi diğer iki dönem arasında öne çıkarmaktadır. Buna binaen mezkûr dönemde, çok çeşitli varlıklara öğüt verme yetisi atfedilebildiği, çocuk edebiyatı eserlerindeki kahramanların -öğüt verme açısından- olağanüstü özellik gösterme yönünün diğer iki döneme kıyasla daha fazla olduğu sonucuna varmak mümkündür. Bununla birlikte üç dönemde de "insan"ın öğüt veriyor olması, ilgili öğütlere daha gerçekçi bir nitelik kazandırmaktadır.

Öğüt verenlerin yaşı bakımından üç dönemde de "öğüt alan kişiden büyük", "kişinin kendisi" ve "akran" kategorilerine yer verildiği tespit edilmiştir. Öğütlerin sunuluş biçiminde mühim bir ayırıcı olan "öğüt alan kişiden küçük" kategorisine ise 1980-2000 arası ve 2000 sonrası dönemlerde yer verilip 1980 öncesi dönemde yer verilmemiş olması dikkate değerdir. Bu netice, 1980 öncesi dönemin zihniyetine dair fikir vermektedir. Söz gelimi mezkûr dönemde yaşı küçük kimselere karşın ileri yaştaki kimselerin daha çok söz sahibi olduğunu belirtmek mümkündür. Bununla beraber üç dönemde de "öğüt alan kişiden

büyük" kahramanın öğüt verdiğinin görülmesi, Gökhan'ın (Gökhan, 1992, 134-138'den aktaran Gökdayı, 2008) "Türk kültüründe gençler ve küçüklerin büyüklere öğüt verici atasözleri söyleyememesine karşın yaşlıların, gençlere ve kendilerinden küçüklere öğüt verici atasözleri söyleyebileceği" tespitini destekler niteliktedir.

Öğüt verenlerin öğüt alana yakınlığının derecesi/öğüt verenlerin mesleği bakımından üç dönemde de "kişinin kendisi", "aile/akraba" ve "diğer" kategorilerine yer verildiği tespit edilmiştir. Bununla birlikte 2000 sonrası dönemde, diğer iki döneme karşın "okul kadrosu" kategorisine rastlanmamıştır. Bu, 2000 sonrası dönemi diğer iki dönem arasında öne çıkarmaktadır. Bunun bir sebebinin, ilgili dönemde öğüt verenlerin varlık özelliği bakımından en geniş çeşitliliğin görülmesi olduğunu öne sürmek mümkündür. Zira öğüt verenlerin varlık özelliğinin çeşitliliği arttıkça söz konusu kategorilerin sıklığında değişiklikler meydana gelebilir. Ancak bunun sebebine dair ihtimallerden en mühimi, 2000 sonrası dönemde yayımlanan eserlerde öğretmen, okul müdürü gibi rollerin diğer dönemlere kıyasla öğüt vermede etkinliğinin azalmış olmasıdır. Nitekim 1980 öncesi dönemde öğüt vermede en fazla sıklığa sahip olan rol, "kişinin kendisi"nin yanı sıra "öğretmen"dir. 1980-2000 arası dönemde bunun yerini "anne" alırken 2000 sonrası dönemde "baba"nın yanı sıra "arkadaş"ın en fazla sıklığa sahip olduğu görülmektedir. Öte yandan 2000 sonrasında en fazla sıklığa sahip rollerden birinin "baba" olmasına rağmen ilgili dönem kapsamındaki eserlerde "baba", öğütlerine karşı doğrudan olumsuz tutum sergilenen biri olarak karakterize edilmektedir. "Arkadaş"ın öğütlerine ise aynı tutumun sergilenmediği görülmektedir.

Öğütlerin kapsamı bakımından üç dönemde de "kişisel yaşama yönelik öğütler" ana kategorisinde en fazla sıklığa sahip alt kategorinin, "kişiliğe dair öğütler" olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte 1980 öncesi dönemde "kişiliğe dair öğütler"ın yanı sıra "okumaya dair öğütler"ın en fazla sıklığa sahip öğütler arasında yer aldığı görülmektedir. Buna binaen mezkûr dönemde, diğer iki döneme kıyasla okumaya daha fazla önem verildiği çıkarımını yapmak mümkündür.

"Kişisel yaşama yönelik öğütler" ana kategorisinin eserlerde yer verilmeyen alt kategorileri, üç dönemde de farklılık göstermektedir. Bununla beraber yalnızca 1980-2000 arası ile 2000 sonrası dönemde "tertipli olmaya dair" öğüde verilmemesi benzer bir özellik olarak tespit edilmiştir. Buna binaen 1980 öncesi dönemde, diğer iki döneme kıyasla tertipli olmaya daha fazla önem verildiği çıkarımını yapmak kabildir.

Öğütlerin kapsamı bakımından "sosyal yaşama yönelik öğütler" ana kategorisinde en fazla sıklığa sahip alt kategorinin 1980-2000 arası ile 2000 sonrası dönemde benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir. Bununla beraber 1980 öncesi dönemin, diğer iki dönemden farklılık gösterdiğine ulaşılmıştır. Söz gelimi 1980-2000 arası ile 2000 sonrası dönemde "sosyal yaşama yönelik öğütler"den en çok "sosyal ilişkilere dair" öğüt verildiği görülürken 1980 öncesi dönemde en çok "dayanışmaya dair" ve "görgü kurallarına dair" öğüde yer verildiği görülmektedir. Buna binaen 1980 öncesi dönemde, diğer iki döneme kıyasla görgü kurallarına uymanın daha öne çıktığı, "sosyal ilişkilerin" ise daha ziyade "dayanışma" ile karşılık bulduğu çıkarımını yapmak mümkündür. Burada bilhassa "görgü kuralları"nın öne çıkması hususu, Öztekin'in (2019) "Tek Parti Dönemi'nde görgü kurallarına ve toplumsal kurallara uymanın 'iyi çocuk' olmanın koşulları olarak sunulduğu" tespitini destekler niteliktedir.

"Sosyal yaşama yönelik öğütler" ana kategorisinin eserlerde yer verilmeyen alt kategorileri, üç dönemde de farklılık göstermektedir. Bununla beraber yalnızca 1980 öncesi ile 2000 sonrası dönemde "iyiliğe dair" öğüde yer verilmemesi benzer bir özellik olarak tespit edilmiştir. 1980-2000 arası dönem ise mezkûr ana kategorinin tüm alt kategorilerini içermesi yönüyle diğer iki dönem arasında öne çıkmaktadır.

Araştırma kapsamında incelenen eserlerde tespit edilmiş öğütlerin tamamına bakıldığında en çok 1980-2000 arası dönemde; en az ise 2000 sonrası dönemde öğüt verildiğine ulaşılmaktadır. Buna karşın ayrı ayrı üç dönemde tespit edilmiş öğütlerin toplam sayısının, azımsanamayacak denli farklılık gösterdiği dikkati çekmektedir. 1980-2000 arası dönemde oldukça fazla sayıda öğüt tespit edilmiş olmasının, ilgili dönem kapsamında incelenen "Sekizinci Renk" adlı eserden ileri geldiğini söylemek mümkündür. Zira söz konusu eser, 4000 sayfaya sahip olması açısından diğer on dört eser arasında öne çıkmaktadır. Bununla birlikte mezkûr eserde, diğer eserlere kıyasla oldukça fazla sayıda öğüt tespit edilmiştir.

2000 sonrası dönemde oldukça az sayıda öğüt tespit edilmiş olmasının, ilgili dönemde çocuk edebiyatı eserlerinin öğüt vermemesi gerektiği anlayışının belirmeye başlamasından ileri geldiğini söylemek mümkündür. Nitekim Çer'e (2019) göre çocuk, öğüt ve emirden hoşlanmayan bir tutumdadır ve çocuk edebiyatı yapıtları, çocuğu bu tutumuyla odağına almalıdır. Bunun gibi Gönen de (2017) çocukların, kendilerine açıkça iletiler veren metinleri sevmeyebileceği durumunu, çocukların açıkça verilen iletileri bir öğüt gibi görebileceğine dayandırmaktadır. Hâlbuki öğüt vermenin, Türk kültürünün bir unsurunu teşkil etmesinin yanı sıra çocuklar da geçmişten beri tecrübeli kimselerin öğütlerini almakta ve bu öğütleri hayatına uygulamaktadır. Bu bakımdan çocuk edebiyatı yazarları ve araştırmacılarının, meseleyi bu açıdan da değerlendirmesi oldukça mühimdir. Öte yandan çocukların tutumlarının çocuk edebiyatı eserlerine en doğru şekilde yansıtılması adına, öğüt almaya dair nasıl bir tutum içinde olduklarının araştırılması çocuk edebiyatı çalışmalarına katkı sağlayacaktır. Bunun yanı sıra araştırmaya dâhil edilen eserlerin, "öğüt" kapsamında olmak üzere dünya edebiyatı eserleriyle mukayeseli olarak çalışılması; bilhassa 1980 sonrası Türk çocuk edebiyatı eserlerinde görülen, çocuk kahramanların öğüt almaya karşı reddedici tutumla karakterize edilmesi durumunun farklı kaynaklardan ve farklı toplumların kültüründen ileri gelip gelmediğine dair fikir sunacaktır.

KAYNAKÇA

- Ağın Haykır, H. (2020). Çocuk kitaplarında ideal çocuk arayışı. *ya/da*(7), 30-33.
- Akçay, S., & Baş, B. (2015). Samed Behrengi'nin hikâyelerindeki eğitsel iletiler üzerine bir araştırma. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 3(3), 77-90.
- Akkaya, N., Güllü, B., & Özden, E. (2021). Educational messages and effective communication factors in children's literature works. *Sınırsız Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 6(1), 78-118.
- Altun, B. D. (2014). Benim için kitap. *Türk Dili-Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı*, CVII(756), 73.
- Arıcı, A. F. (2018). *Çocuk Edebiyatı ve Kültürü*. Pegem Akademi.
- Arıcı, A. F., Ungan, S., & Şimşek, T. (2020). Çocuk edebiyatı türleri ve çocuk eğitime katkıları. T. Şimşek (Ed.), *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı el kitabı*. Grafiker Yayınları.

- Arslan, A. T. (1988, Temmuz). *İmam Gazali'den öğüt mektubu*. Mart 18, 2022 tarihinde FSM Vakıf Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi: <http://acikerisim.fsm.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11352/1838/Turan.pdf?sequence=1> adresinden alındı.
- Bumin, K. (2013). *Batı'da devlet ve çocuk*. Çizgi Kitabevi Yayınları.
- Creswell, J. W. (2017). *Araştırma deseni nitel, nicel ve karma yöntem yaklaşımları*. (S. B. Demir, Dü.) Eğiten Kitap Yayıncılık.
- Czabanowski, W. (2017). Filozofia polityczna starożytnego Egiptu w Naukach dla Króla Merikare. *Przełąd Filozoficzny-Nowa Seria*, 1(101), 237-258.
- Çakan, M. (2017). Bacon'ın De Sapiencia Veterum'unda mitlerin politik yorumu üzerine bir inceleme. *Kutadgubilig Felsefe-Bilim Araştırmaları*(33), 171-190.
- Çer, E. (2019). Çocuk edebiyatı yapıtlarının çocuğa göre olmasını sağlayan başat bir değişken: eğitsel özellikler. *Uluslararası Çocuk Edebiyatı ve Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 1-11.
- Çocuk Vakfı. (2006). *Türkiye'nin okuma alışkanlığı karnesi-Eylül 2006*. İstanbul: Çocuk Vakfı.
- Doğan, Y. (2007). İlköğretim çağındaki 10-14 yaş grubu öğrencilerinin gelişim özellikleri. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(3), 155-187.
- Ekiz, D. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı Yayıncılık.
- Fedai, Ö. (2011). Ali Ekrem'in Şiir Demeti ve Tevfik Fikret'in Şermin adlı eserlerinde çocuklara verdikleri eğitimin mahiyeti. *Turkish Studies*, 6(3), 763-779.
- Fırat, H. (2008). Çocuk romanlarında sosyal yaşama yönelik eğitsel öğeler. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi* (20), 87-102.
- Ger, G. (2009). Tüketici araştırmalarında nitel yöntemler kullanmanın incelikleri ve zorlukları. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 1-19.
- Gökdayı, H. (2008). Türkçede kalıp sözler. *bilig*(44), 89-110.
- Gönen, M. (2017). Çocuk edebiyatı yazarı ve çizeri olarak Feridun Oral'ın çocuk edebiyatımızdaki yeri ve eğitsel değerler. *Yüksek Lisans Tezi: Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Hergüner, B. (2004). Başlangıçtan İkinci Meşrutiyet'e kadar çocuk şiirleri. *Yüksek Lisans Tezi: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- İslam ve İhsan. (2016). *Osmanlı'yı 623 yıl ayakta tutan değerler*. Nisan 6, 2022 tarihinde İslam ve İhsan: <https://www.islamveihsan.com/osmanliyi-623-yil-ayakta-tutan-degerler.html> adresinden alındı.
- Karabudak, N. (2015). Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı tarafından yayımlanan çocuk roman ve çizgi romanlarının tematik incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi: Uludağ Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.
- Kaya, R. (2019). II. Meşrutiyet sonrası yazılan ilk çocuk şiirleri kitaplarında değerler eğitimi. *Yüksek Lisans Tezi: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*.
- Kemparaj, U., & Chavan, S. (2013). Qualitative research: a brief description. *67*(3), 89-98.
- Kimmel, E. A. (1979). Toward a theory of children's literature. *Language Arts*, 56(4), 357-362.
- Kökçü, Y. (2015). İlk dönem çocuk şiir kitaplarının biçim ve içerik açısından karşılaştırılması. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4(4), 1616-1638.
- Kupayeva, A. A., Niyazbekova, A. A., & Gumilyev, L. N. (2013). The history and typology of researching Orhon Manuscripts. *Avrasya Halkları-Tarih, Kültür ve Etkileşim Sorunları: III. Uluslararası Bilimsel ve Pratik Materyaller Konferansı* (s. 71-73). Prag: Bilimsel Yayın Merkezi.

- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1986). But is it rigorous? Trustworthiness and authenticity in naturalistic evaluation. *New Directions for Evaluation*(30), 73-84.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (2013). *The constructivist credo*. Routledge.
- Lukens, R. J., Smith, J. J., & Miller Coffel, C. (2018). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış*. (C. Pamay, Çev.) Erdem Yayınları.
- Meral, Y. (2018). Hz. Lokman'ın öğütleri ve Antik Mısır'ın sebayt metinleri. *Milel ve Nihal*, 15(1), 7-32.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. sınıflar)*.
- Mutluay, N. (2005). *İlk çağda çocuk*. ÜBL Yayınları.
- Nazlı, S., Kiye, S., Yoncalık, O., Aşçıoğlu Önal, A., Can, N., & Çelik Ateş, E. G. (2021). Rehberlik ve araştırma merkezleri rehberlik hizmetleri bölümünün işlevselliğinin incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 54(1), 225-269.
- Oktay, M. (2001). II. Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e çocuk şiirlerinin pedagojik değeri. *Yüksek Lisans Tezi: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Özdem, F. (2017). Çocuk edebiyatının çocukları terbiye etmek gibi bir derdi olmamalı. *Türk Dili, CVII*(756), 260-261.
- Öztan, G. G. (2009). Türkiye'de çocukluğun politik inşası. *Doktora Tezi: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Öztekin, H. (2019). Tek Parti Dönemi çocuk dergilerinde 'ideal Türk çocuğu'nun inşası: Yavrutürk ve Cumhuriyet Çocuğu dergileri üzerine bir inceleme. *Erciyes İletişim Dergisi*, 6(2), 1229-1254.
- Punch, K. F. (2016). *Sosyal araştırmalara giriş-nitel ve nitel yaklaşımlar*. (Z. Etöz, Dü., D. Bayrak, H. B. Arslan, & Z. Akyüz, Çev.) Siyasal Kitabevi.
- Sever, S. (2019). *Çocuk ve edebiyat*. Tudem.
- Stagg Peterson, S., & Robinson, R. B. (2020). Rights of indigenous children: reading children's literature through an indigenous knowledges lens. *Education Sciences*, 10(10).
- Stebler Çavuş, M. Z. (2007). Ali Ulvi Elöve'nin şiirlerinin eğitsel açıdan incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*.
- Şimşek, B. (2014). Kitap okumak. *Türk Dili-Çocuk ve İlk Gençlik Edebiyatı Özel Sayısı, CVII*(756), 72.
- Şimşek, H. (2001). XIX. yüzyıl çocuk dergiciliği ve eğitsel işlevleri üzerine. *Milli Eğitim Dergisi* (151).
- Şimşek, T. (2014). Çocuk edebiyatı tarihine ön söz. *Türk Dili, CVII*(756), 15-58.
- Şirin, M. R. (2016). Edebiyat ve çocuk edebiyatı edebiyatın amacı ve işlevi. *Türk Dili, CX*(780), 12-31.
- Thomas, D. R. (2006). A general inductive approach for analyzing qualitative evaluation data. *American Journal of Evaluation*, 27(2), 237-246.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Yin, R. K. (2017). *Durum çalışması araştırması uygulamaları*. (İ. Günbayı, Çev.) Nobel Akademik Yayıncılık.